

A faipar története a második világháború után VI.

Az intenzív fejlődésre való áttérést segítette elő az 1950-es évektől felnövekvő műszaki értelmiség, amelynek mérnöki gárdáját a Budapesti Műszaki Egyetemen 1951-ben és a soproni Erdőmérnöki Főiskolán 1957-től megindult faiparimérnök-képzés adta.

Olyan régebbi szakemberek mellett, mint Bódogh István, további kiváló szakemberek kerültek a bútorszakmába: Dalocsa Gábor, Kara Tibor, Lázár László, Rieperger László, majd Kormos Ernő, Sípos Árpád, akik nagymértékben hozzájárultak a hazai bútorgyártás nemzetközi felzárkózásához és az exportképességének a növeléséhez.

Az 1959. évi Budapesti Ipari Vásáron az állami bútoripar által kiállított termékeket a vásárbizottság aranyéremmel tüntette ki. Lényegében ettől az időponttól számíthatjuk olyan ismert belsőépítésszek, mint Peresztegi József, Burián Judit, Kemény Zoltán, Heczenhofer László, Bodnár János, majd a későbbiekben Kossuth-díjas Király József bevonását a bútortervezésbe.

Az ipari termelésszervezés, a szellemi munka részarányának növekedése, a tudományos eredmények átvétele, hazai adaptációja, valamint a hazai sajátosságok iránti ismeret igénye szükségszerűen követelte meg a hazai fa- és fafeldolgozó-ipari kutatások indítását. Erre a feladatkörre hozták létre a Faipari Kutató Intézetet.

A kárpitozott bútorok gyártása ebben az időszakban fokozatosan integrálódott szinte valamennyi nagyobb bútorgyár tevékenységébe, amelyet jól jelez, hogy 1950-ben a statisztikai megfigyelés ezen

termékeket még nem érzékeli, 1959-re termelésük már elérte a 93 ezer db-ot. Ezzel szemben az irodabútorok mennyisége 1950-ben még 100 ezer db felett volt, s ez 1958-ra a statisztikai nyilvántartás szerint megszűnt.

1957-ben az Újpesti Asztalosárgyárban helyezték üzembe az első hidraulikus hőprést, amelyből 1965-ben már 33 üzemelt az iparban. Ugyanebben az évben 13 lakköntő gépet tartottak nyilván.

A gyártásba addig nem használatos olyan anyagok kerültek be, mint a pozdorja-, a faforgács- és farostlemezek, amelyek a természetes állapotú faanyagok helyettesítőjeként megváltoztatták a technológiai eljárásokat, a gyártmányok konstrukcióját. A műgyantaragasztók, a poliészterlakk használata az előbbieket mellett hatékonyabbá, gépesíthetőbbé tette a gyártási folyamatokat, csökkentették a fajlagos anyagfelhasználást, a gyártás átfutási idejét.

Az első automatikus előtoló-berendezések az 1950-es évek végén jelentek meg az ipari gyakorlatban, majd négy állami bútorgyárban lapmegmunkáló gépsort helyeztek üzembe. Ezzel, valamint a tűrések és illesztések rendszerének bútoripari kidolgozásával vált lehetővé a csereszabatos alkatrészgyártás a szekrénybútoroknál.

Egyidejűleg előrelépés történt a kisegítő folyamatok feltételeiben: raktárak, szárítók épültek, gépesítették a belső anyagmozgatást, javult a szerszámmellátás. Mindezekkel jöttek létre a mechanizált és nagyüzemi bútorgyártás feltételei az állami bútorgyárak többségében.

A gyártásban felhasznált anyagok változása az alkatrészek és termékek összetételében is átrendeződéssel járt. Az 1960-as években megkezdődött a műanyagok beáramlása a fafeldolgozó iparba, amellyel olyan gyártmá-

nyok kerültek ki a termelésből, amelyek korábban a faanyagok komplex felhasználását segítették.

Ilyen használati cikkek voltak: a textilipari fakellékek, mint a cséve, orsó, cérnaguriga, csipesz, a cipőipari fakellékek, mint a kaptafa, fasarok, faszeg, a fajtátékok, a tan- és sporteszközök egy része, a szerszámnyelvek, a ruhafogas, a rádiószekrény, a préselt faanyagok, mint a lignovit, a lignosztón, a fagyapot, a hordó, kefe, ecset, seprő stb.

Az 1950 és 1968 közötti időszakban a bútoripar termelése több mint tízszeresére, a foglalkoztatottak létszáma két- és félszeresére növekedett. Ennek nagyobb hányada az extenzív növekedés, ill. a két műszakos üzemelésre való átállás eredménye.

A munka termelékenységének évi 20–25%-os növekedésében jelentős szerepet játszottak az előbbieken említett, öt bútorgyárban megvalósult fejlesztések. Hozzájárult még ehhez a termékszerkezet átalakítása: a kárpitozott bútorok arányának növekedése.

A fokozatosan kialakuló szakágazatban a gyártási folyamatok és a termelés-szervezés korszerűsödése, valamint a szövetkezetesítés magával hozta a magán-kisipar, az asztalos- és kárpitosműhelyek, mesterek részarányának csökkenését.

1950 végén bútorgyártással foglalkozó műhelyből 8 965-öt tartottak nyilván, amelyekben az akkori szocialista iparhoz (állami és szövetkezeti ipar együtt) viszonyítva a foglalkoztatottaknak 54,3%-a dolgozott. Ez az arány az 1960-as években már mintegy 6%-ra csökkent.

Az országos gazdaságpolitikai koncepciónak megfelelően 1963-ban került sor a szervezeti koncentráció végrehajtására, s a kisüzemek összevonásával nagyvállalati központok kialakítására, vagyis ahogy később neveztük, a „trösztösítésre”.

A bútoriparban a profilelv szerint az állami üzemek közül a Budapesti Bútoripari Vállalatban egyesítették a fényezett bútort gyártó üzemeket, a Cardo Bútorgyár kivételével, a Szék- és Kárpitosipari

Egyes bútorok termelése 1960–1990 (ezer db)

	1960	1970	1980	1990
Fényezett szekrény	249	750	1 321	1 113
Kárpitozott ülőbútor	467	1 856	1 966	1 114
Kárpitozott fekvőbútor	109	453	514	287
Konyhabútor	78	120	281	516

Forrás: KSH Statisztikai Évkönyv, 1970

2. táblázat

Vállalatban a székgéártást, kivéve a Balaton Bútorgyárat, a Tisza Bútoripari Vállalatnál a konyhabútorgyártást, végül az Iskolabútor és Sportszergyárban az iskolai bútorok és sportszerek előállítását. Érintetlenül maradt a szövetkezeti szektor és a tanácsi ipar.

Az iparigazgatóságok 1967. évi megszüntetése és az új gazdasági mechanizmus 1968. évi bevezetése már eleve feltételezte a nagyobb önállósággal bíró vállalati vezetés létét.

1970-ben a kis- és középüzemek adták a bútortermelés 50%-át és a stílbútorexport 100%-át. Ha kisüzemeknek a 100 fő alattiakat, középüzemeknek pedig a 300 alattiakat tekintjük, akkor a szövetkezetek 60%-a kisüzemnek, és 100%-uk középüzemnek volt tekinthető (Petri, 1974).

1969-től 1980-ig

A gazdaságirányításnak 1968-ban bevezetett indirekt rendszere gyökeres változásokat hozott a vállalatok irányításában, a jövedelmek elosztásában. A gazdasági fellendülés, a lakásépítkezések növekedése, a javuló életviszonyok következtében megnőtt a kereslet a bútorok, különösen a kárpitos és többfunkciójú termékek iránt.

Nagyot fordult a világ az 1971. évvel induló IV. ötéves tervvel. Ez alkalommal történt ugyanis döntés a bútoripar rekonstrukciójáról, a lakossági bútorellátás javításáról.

Néhány induló rendezőelv: az eszközök 80%-át a munkaerő-tartalékokkal rendelkező vidéki üzemeknél kell felhasználni, a szakmai háttér nélküli fejlesztéseket lehetőleg kerülni kell, a lakosság ellátásának javítását össze kell kapcsolni a gazdaságos export bővítésével.

A bútoripari szakágazat felügyeleti megoszlása a termelési érték alapján (%)

	1960	1970	1980
Minisztériumi	37,0	38,6	62,3
Tanácsi	16,7	21,0	7,7
Idegen tárca	9,8	4,0	3,3
Állami ipar	63,5	63,6	73,3
Szövetkezetek	36,5	36,4	26,7
Összesen	100,0	100,0	100,0

Forrás: KSH Statisztikai Évkönyvek, 1960, 1970, 1980

3. táblázat

Adrienn fotel (Budapesti Bútoripari Vállalat)

A bútoripari rekonstrukció indoklása a következő volt: „Bútoriparunk jelenleg egyetlen korszerű üzemmel sem rendelkezik, új gyár az elmúlt 20 év alatt nem épült, a meglévők jelentős része bútorgyártásra kevésbé alkalmas, lakóövezetbe tartozó épületekbe települt, amely körülmény egyben akadályozza a korszerű technikai berendezések és gyártási rendszerek alkalmazását, vagy a kényszerű körülmények között megvalósított rekonstrukciók folytán üzembe állított gépek megfelelő színvonalú kihasználását” (A bútoripar, 1969).

A bútoripar akkori rekonstrukciója megelőzte az elsődleges faiparét, ami a későbbiekben anyagellátási feszültségekkel járt. Az állami bútoriparban a lakóövezetből ipari övezetbe települt át nyolc üzem s lett gyárrá: ezek a Székesfehérvári (a későbbi Garzon) Bútorgyár, a zalaegerszegi Zala, a nagykanizsai Kanizsa, az egri Agria, a mátészalkai Szatmár, a mohácsi, a siklósi és a balassagyarmati Ipoly Bútorgyár.

A BUBIV Encsi Gyára helyi szakmai bázis nélkül épült fel. Ezekbe a gyárakba az akkor ismert legkorszerűbb technika és technológia épült be NSZK és olasz gépekkel, berendezésekkel. A fejlesztési források

korlátai miatt nem épültek meg az akkor már ismert automatizált magasraktárak. Számos rekonstrukció valósult meg a tanácsi és a szövetkezeti bútoripar területén: itt is több üzem épült fel. A beígért kapacitásnövekmény megvalósult, a *menyiségi bútorhiány megszűnt az országban* (Botka, 1986).

Ugyanakkor a különböző helyeken gyártott bútorok nagy része nagyon kezdett hasonlítani egymásra, s 1975-től a bútoripar és kereskedelem már nem volt képes a választéki igényeket kielégíteni.

1981 és 1989 között

A bútoripari rekonstrukció következtében megnőtt a hazai mennyiségi bútor kínálat, az exportra terelődött a figyelem, ami együtt járt a hatékonyság növelésével, az anyag- és energiatakarékos-sággal, a minőség és a választék növelésével. Ebben az időszakban olyan alapvető változások indultak el a bútorok forgalmazásában, mint a Domus áruházak kiépülése, vállalati bemutatótermek, majd márkaboltok létrehozása.

Már fel-feltűnt egy-egy „dizájnos” termék, amely nemcsak funkcionalitásával, hanem egyes stílusirányzatokból felhasznált elemekkel, eredeti esztétikai megjelenésével a választék bővítésén keresztül élénkítette a vásárlásokat. Ez az irányzat különösen a kárpitozott bútoroknál érvényesült.

A bútorigipari szakágazat főbb adatai 1950–1999

	Termelési érték millió Ft	Állóeszköz- érték millió Ft	Létszám fő
1950	182	193	5 013
1960	1 370	5 220	12 600
1970	2 892	1 137	20 364
1980*	11 692	4 692	30 897
1990	19 957	6 692	24 584
1999	27 445	n.a.	26 281

Forrás: KSH Statisztikai Évkönyvek, 1950-2000.

4. táblázat

A rekonstrukció másik eredménye a gyártásszakosodás, amely a több telephelyes vállalatoknál, szövetkezeteknél elsősorban a korpuszbútorok esetében jelentette az alkatrészgyártás és a szerelés szétválasztását: az első fázis az erre szakosított, nagy termelékenységű üzemben történt, míg a bútorok szerelését a fogyasztói körzetben lévő üzemben végezték.

A szakosodásra épülő alkatrész-tömeggyártás, amely különösen a Budapesti Bútorigipari Vállalatnál volt érzékelhető, alapját képezte a későbbi alkatrészben szállított, ún. lapraszerelt (szétszerelten szállított) bútorok előállítási gyakorlatának.

Az 1980-as évek bútorgyártásában ellentétes tendenciák érvényesülnek: csökken a bútorok iránti kereslet, a termelés (értékben) dinamikus növekszik, miközben egyes termékféleségek gyártása természetes mértékegységben: darabszámban mérve csökken.

A hazai forgalom fokozatosan visszaesik, a forgalmazott termékek minőségében számottevő javulás nem következik be. Az exporttevékenység eltolódik az igényesebb piacok felé.

Egy-egy exportüzlet megghiúsulása különösen a kisebb szövetkezeteket, a

szövetkezeteket érinti érzékenyen. A termelési költségek emelkedése következtében a bútorgyártók sok esetben veszteséggel zárják éves mérlegüket. Lelassul a műszaki fejlődés üteme, a kis szövetkezetek előmunkatöbbletükkel mindinkább versenyképesé válnak, megjelennek a garázsasztalosok. Felértékelődik a korábban lebecsült asztalos-szakismeret.

A bútorgyárak a szinten tartásra rendezkednek be, egyre növekszik a lemaradás a fejlett technikához és technológiához való felzárkózás terén is.

Az állami bútorigiparban már az 1980-as évek közepén felismerték, hogy új alapokra kell helyezni az irányítás eddigi gyakorlatát: a döntéseket vállalati szinten kell meghozni, és a nagyvállalatok mellett az önálló kis- és középvüzemeknek is megvan a létjogosultsága.

Ennek gyakorlati megvalósítására már a rendszerváltás miatt nem került sor, de ezek az elvek a magánosításban, a vállalatok feldarabolásában érvényesültek (Dalocsa, 2000).

Dr. Tóth Sándor